

NIDAROS - NYTTÅRSTALE

Biskop Herborg Finnset

Det har skjedd mye i Nidaros i 2017. En av de prosessene som har preget året, er skiftet av biskop: Biskop Tor Singsaas, som tjenestegjorde fra 2008, hadde sin avskjedsgudstjeneste 11.juni. Kjære biskop Tor; jeg gleder meg over alle dine fingeravtrykk: av tro, håp og kjærlighet som jeg finner etter deg; takk for alle gode spor du har satt etter deg i Nidaros!

Biskop Tor var den som tok initiativet til at *Biskop Arne Fjellbus kirke- og samfunnspris* ble opprettet 1.februar 2017, på dagen 75 år etter de dramatiske hendelsene som ble starten på bruddet mellom kirka og NS-regimet i 1942. Med biskop Arne Fjellbus kirke- og samfunnspris vil bispedømmerådet gi heder og anerkjennelse til stemmer og personer som i dagens debatt og samfunnsliv har vist og viser noe av det samme mot og klarsyn som biskop Fjellbu - og fremmer bevisstgjøring rundt grunnleggende kristne og humanistiske verdier i kirke og samfunn. I 2017 ble prisen tildelt generalsekretær i Flyktningsrådet, Jan Egeland. Vel fortjent !

Og så har det vært min tur å gå inn i rekka. Lang, lang rekke. Nr 33 etter reformasjonen. Det er med ydmykhet og frimodighet jeg går inn i denne oppgaven. Jeg takker for tilliten, og ber om klokskap og mot til å stå i det som vil bli krevd av meg – ved den nåde som Gud vil gi. Nidaros: lange sammenhenger og djupe røtter – men også oppfinnsomhet og nyskaping. Gammelt og ungt, tradisjonsrikt og moderne, jordvendt og himmelvendt samtidig. Folkekirka er som et stort tuntre i livene våre; vi kan finne kvile og sammenheng under det. Djupe røtter, vern og tilhørighet.

Hva vil 2018 bringe oss ?

#metoo har prega oss ei tid. Kampanjen har vokst til en storm av stemmer: såre, sinte og opprørte stemmer som beskriver opplevelser av uønsket seksuell oppmerksomhet, seksuell trakassering eller overgrep. Mange har tatt mot til seg og fortalt om ting de har opplevd som har vært for vanskelig å ta fram før, eller som har blitt fortalt, men ikke tatt på alvor. Alle som forvalter personalansvar og maktposisjoner overfor andre, må ta inn over seg tyngden i fortellingene. Det er fortellinger om hvordan medmennesker blir objekter for andre, i stedet for å få være subjekter i eget liv. Mange har hevet stemmen og fortalt. Det skal de ha honnør for at de har vågd. Et kulturskifte må komme.

Vi må håpe at denne tida kan bli et vannskille i hvordan vi handler og tenker om forholdet mellom makt, seksualitet og integritet. Til sjuende og sist handler det om mennesket: mennesket er hellig og dets verd er ukrenkelig.

Kirka har hatt fokus på dette over tid, med en erkjennelse av at kirka er som resten av samfunnet: Vi regner med at det også i kirka er historier om trakassering og maktovergrep som ennå ikke er fortalt.

Å sette fokus på maktmisbruk er alltid viktig. Denne gangen har det gitt stemme til mange av de stemmeløse. Noe skjer når uretten kommer opp i dagen, når de vonde fortellingene blir fortalt, og mister makten til å binde de som er blitt krenket. Sannheten setter oss fri. FN har anslått at 1/3 av verdens kvinner opplever fysisk eller seksuell vold i løpet av livet. Kirkenes Verdensråd relanserte i 2013 kampanjen «Thursdays in Black». Budskapet er enkelt og klart nok: Kle deg i svart hver torsdag i solidaritet med alle de stemmeløse kvinner og barn som utsettes for seksuelle overgrep – hver dag- og fortell hvorfor du bærer svarte klær!

Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep sier det slik i sin hustavle: «Krenkes et medmenneske, krenkes Gud». Og så vet vi at det har skjedd, og det skjer, det som ikke skal skje. Vi må fortsette arbeidet med å skape trygge rom, slik at krenkelser og overgrep ikke skjer. Et fellesskap der slike erfaringer kan gis rom og tematiseres, er et sterkere og sannere fellesskap for alle. Gudstjenesten «Messe for Verdighet» er et slikt rom. I år skal vi feire disse gudstjenestene for 10.gang.

I 2018 og -19 skal vi markere at det er 300 år siden general Armfeldts felttog for å okkupere Trøndelag. Felttoget endte som en humanitær katastrofe både for sivilbefolkninga som kom i veien for danske og svenske styrker, og for hæren som Armfeldt ledet. Historien viser i all sin gru hvor galt det kan gå: mennesker blir ofre for andres maktbegjær – og de sivile er alltid de som taper mest. Den samme historia gjentar seg mange steder på kloden også i dag – det virker som at det aldri tar slutt.

Vi ser *maktens mørke ansikt* når makt brukes til å skade og undertrykke andre, - til å selv klatre opp ved å trø på andre, til å definere noen *ut* av det gode selskap. Makt forutsetter *asymmetri* mellom den som har makt og den eller de som har mindre av det. Bevissthet om denne asymmetrien krever bevissthet og rolleforståelse. Den norske kirke har som majoritetskirke den samme fristelsen som andre til å bruke makten sin på en uklok måte. Også kirka trenger et maktkritisk søkelys. Makten er ikke i seg selv ond; makt kan du bruke til å gjøre godt, til å skape gode og trygge forhold for de vi er sammen med, og til å løfte andre opp, og skape rettferdighet.

Dette rommet er et godt eksempel: Dette så vakre og mektige kirkerommet. Katedralens konsept er å skape ærefrykt og utstråle makt – og samtidig er bygget en lovprisning av nådens Gud – en lovprisning hugget i stein. Slik er det et speil av hvordan *makten* fungerer både på godt og ondt: Noen har opplevd at kirka har stengt dem ute, som en slags menneskelig feilvare. Slik viser maktens styggeste ansikt seg, med påføring av skam, og mindreverd. Kirkas kall er å tilby et nådens rom – rom for tilgivelse og forsoning, tilhørighet, håp og verdighet.

Sist vinter hadde vi en stor opplevelse sammen her: På den samiske nasjonaldagen 6.februar, under **Tråante** – 100årsmarkeringen for det første samiske landsmøtet i 1917 – ble det samiske alteret i Nidarosdomen innviet. Alteret er gjort av kunstneren Folke Fjällström. Biskop Tor, prest for sørsamer Bierna Bientie og andre gode krefter hadde arbeidet lenge for å få det til. Nå blei det synlig for oss: Det var ei beveget stund. Gjennom sin virketid som biskop i Nidaros gjorde biskop Tor et stort arbeid for å gjøre samiske trosuttrykk synlige og hørbare, gjennom å oppfordre til bruk av det sørsamiske språket i alle gudstjenester og arbeidet med å få etablert en fast, sørsamisk menighet, Saemien Áálmege. Det har vært viktig for den sørsamiske befolkningen, og det er også viktig og en rikdom for oss alle. Det er vi som sammen har bruk for den rikdommen.

Det har vært naturlig å følge opp dette arbeidet ved også å gi dette bispedømmet både et sørsamisk og et norsk navn. Bispedømmerådet har i dag gjort et historisk vedtak om å innføre en slik dobbel navning: Fra i dag heter det *Nidaros bispedømmeråd/Nidarosen bispedajveraerie*, og jeg kan fra i dag titulere meg både som biskop og som *bispe*. Gratulerer med avgjørelsen til alle innbyggere i folkekirka i Nidaros !

Disse begivenhetene setter lys på et viktig, underliggende spørsmål: Hva gir vi navn og rom, og gir betydning og viktighet til? Hvordan forteller vi våre historier,- og hvilke stemmer får høres? Dette er et spørsmål til ettertanke for alle formidlere, og for alle som har ansvar for å ta avgjørelser.

Hvem var det Jesus tok inn i ringen ? Et lite barn, og sa:»*Se, her er den største blant dere*». Like fullt som han gikk i selskap til de rike som ville dele bordet sitt med ham, var han sammen med og hjalp de utstøtte og marginaliserte, og ga dem ny verdighet.

Fra årsskiftet har vi fått ett, nytt, fylke i stedet for to: Vi bor nå alle i **Trøndelag fylke**, eller **Trööndelagen fylhke**. Vi er tilbake til den gamle inndelinga fra før 1804. Og biskopen i Nidaros kan si «velkommen etter»! Det nye fylket har gode forutsetninger med å lykkes i å bli et godt sted å bo for alle innbyggerne.

Vi har også fått en ny kommune i Fosen prosti: Leksvik og Rissa har gått sammen til den nye Indre Fosen kommune. Ved årsskiftet 2020 er det ikke mindre enn 10 prosesser som skal gjøres ferdig; grenseendringer mellom kommuner, sammenslåinger og delinger, og flytting av kommuner inn i Trøndelag fylke. Kirka blir også berørt og deltar i disse prosessene. Nye fellesråd skal skrus sammen, og de kirkelige fellesnemndene er i godt arbeid.

Soknene er grunnenheten i kirka. Noen ganger kan det virke som at fellesrådet oppfatter seg som et *styre* for menighetsrådene, men menighetsråd og fellesråd er likestilte organer for soknet, med ulike ansvar og oppgaver. For Kirkemøtet er det viktig å styrke soknets stilling i arbeidet med ny kirkeordning.

Jeg har nettopp vært på besøk i Orkdal prosti, og også møtt de kommunale lederne. I 2020 kommer det en stor, ny kommune: Agdenes, deler av Snillfjord, Meldal og Orkdal går sammen til *Orkland kommune*.

Et av de første bildene du ser om du logger deg inn på den nye Orkland kommunes nettside er et bilde av fire hender som holder i hverandre; fire barnehender. Fire kommuner, fire hender, felles framtid. Tillit.

Tillit er et av de viktigste verktøyene vi har i alle typer samarbeid: tillit til at en rettstat fungerer slik den skal, tillit til offentlige instanser, - og for den del: tillit til at kirka tar imot oss og tar vare på oss! Vi må i alle ledd skikke oss slik at de vi er satt til å ta vare på, har tillit til måten vi utfører våre oppgaver på, - og at vi vil hverandre vel.

De siste års magrere økonomi gjør at også Nidaros har satt i gang et arbeid for å sikre at så mye som mulig av ressursene brukes der folk bor og feirer gudstjeneste, og prestedtjenesten sikres. Vi er nå midt inne i en ressursgjennomgang hvor både prostistrukturer og plassering av prestedstillinger gjennomgås.

I høst sendte Kulturdepartementet ut utkast til ny Lov for tros- og livssynssamfunn på høring. Det er en rammelov som overlater så mye myndighet som mulig til trossamfunnene selv. Den norske kirke har fått et eget kapittel i lovutkastet, og myndighet til å tegne ny kirkeordning legges til Kirkemøtet. Det ligger et stort arbeid foran oss med å bygge en kirkeordning som kan være slitesterk og smart organisatorisk. Den skal svare til den egenart Den norske kirke har som en episkopal kirke med biskopen som leder av prestedtjenesten, og samtidig en synodal folkekirke, hvor kirka er demokratisk forankret og styrt.

Utredningen som fulgte lovutkastet legger vekt på Den norske kirkes særstilling som landsdekkende folkekirke, slik det er forankret i Grunnlovens § 16.

Regjeringserklæringa fra den nye koalisjonsregjeringen poengterer likebehandling som prinsipp. Det kan se ut som at likebehandlingsprinsippet får forrang foran de lange historiske røtter som har gitt Den norske Kirke en særstilling som folkekirke. Det blir svært interessant å se hvordan dette slår inn i lovutkastet, når det kommer.

Når vi nå snart kjenner innholdet i regjeringens lovforslag, har kirka et stort arbeid foran seg som den må gjøre selv: det haster nå med å få på plass en egnet struktur i den nye folkekirka: en styringsstruktur som gjør at vi kan få passelig store enheter å drive kirke i, så ansatte og frivillige kan oppleve forutsigbar og profesjonell ledelse, og at ikke mer energi og ressurser enn nødvendig går med til å drive støttefunksjoner for arbeidet med gudstjenester og kirkelige handlinger, undervisning, diakoni og kulturarbeid.

Takk til alle dere som i dag utfører alle de oppgavene som skal til for å realisere en levende folkekirke, hvert på vårt sted i Nidaros: til prostene, mine nærmeste medarbeidere, takk til alle ansatte i fellesråd og bispedømmeråd, valgte rådsmedlemmer og alle frivillige! Takk til alle dere som utfører deres oppgaver med trofasthet og engasjement!

26.februar er det 300 år siden biskop Johan Ernst Gunnerus ble født. Han var en helt spesiell kapasitet, som har betydd mye, både for Trondheim og som biskop i et digert bispedømme. Biskop Gunnerus var en av grunnleggerne av de kongelige norske videnskabers selskab, og fadder for det vi i dag kaller kunnskapsbyen Trondheim. Jubileet skal markeres, både av kirka og av NTNU.

Gunnerus var først og fremst biskop, og var en aktiv bidragsyter innenfor teologien, men engasjerte seg også i filosofi, jus og ikke minst i naturvitenskapene. Aktiv på nesten alle kunnskapsområder: vi kan både kalle han pietist og opplysningsteolog. Den bærende idéen var at Gud har åpenbart seg både gjennom Boka med stor B: Bibelen,- men også gjennom naturen, som den andre «boka»: også i naturens bok kan vi lese om Guds åpenbaring.

I naturen finner vi ikke bare spor av Gud. I vår tid er sporene av menneskers grådighet like iøynefallende. Klimatrusselen har gitt oss nye ord: plasthvaler og humlehotell. Vi ser med økende bekymring på klimaendringer og forurensing, og manglende vilje til å skape nok endring; Vi ser at fornuftens stemme ofte forholder seg til det materielle, men det er vanskelig å få oss til å handle annerledes.

Kanskje kan Gunnerus sin oppvurdering av skaperverket som den andre Bibelen å bli klok på Gud av, være en inspirasjonskilde for dagens arbeid med vern av Guds dyrebare skaperverk, og artsmangfoldet som vi er avhengige av for å overleve på denne planeten? Når åkrene blir så store at insekter ikke klarer å krysse dem, eller smådyr kommer i ballastvann med store båter, og skaper økologisk ubalanse der de slår seg ned, forstår vi noe av hvor finstemte naturens mekanismer er. Mange enkeltmennesker vil gjerne være med og gjøre en forskjell. Det skal de ha honnør og oppmuntring for! Her kan også det vi på engelsk kaller *faith based communities*; trosbaserte fellesskap, være en motor i å gi en dypere, verdiforankret motivasjon for å ta vare på vår dyrebare jord. Vi trenger alle mennesker av god vilje i dette arbeidet!

Hvor er forbindelsen fra Johan Ernst Gunnerus til oss? Vår tid vil gjerne reservere begrepet vitenskap til empirien, - men livets rikdom og kompleksitet lar seg ikke fange eller beskrives av det som bare kan måles og veies. Kirka har alltid vært kunnskapssøkende, men virkeligheten rommer langt mer enn empirien. Hvordan ville det bli med alle kunstens uttrykk for eksempel, under en slik horisont?

Vi strever med livet og de store spørsmålene. Her kan kunst og teologi og filosofi hjelpe os og gi innspill vi kan få nye innsikter av. Hvordan kan vi sammen sette viktige eksistensielle spørsmål på dagsorden? Alt kan ikke måles og etterprøves.

Kan vi måle verdien av en musikkopplevelse, eller betydningen av en god samtale? Vi vet hva en teater- eller konsertbillett koster, - men hva er *verdien* av den forestillinga der du blei berørt av en stor sannhet? Trøndelags Teaters oppsetning Søndagsskolen er et godt eksempel: hvor vi fikk utfordret våre forestillinger om og bilder av Gud: - gjennom det interessante grepet at i nesten hele forestillinga ble Gud spilt av 11 år gamle Fillip Flaten-Hoff. Eller jeg kan nevne konserten *Syrian prayers* under Olavsfestdagene - eldgamle bønner fra det religiøse regnbuelandet som smøg seg under steinhvelvingene - og jeg kunne ikke unngå å tenke på: de som kom hit da domkirka var ny; hadde de hørt de samme bønnene og sangene på sine lange reiser? Musikken som ble framført, var gammel nok til det.

Vi har en rik skatt å øse av for å tolke vårt jordvendte liv inn i en himmelsk sammenheng. Hvordan kan vi gi hverandre både duften av jord og smaken av himmel?

Kjære alle sammen:

Sammen er vi fellesskap i dette fylket og dette bispedømmet, i denne kirka. Kirka er et forunderlig fellesskap; den er alltid et «både» og et «og» - både universell og verdensvid - men den er også alltid lokal. Det er fremdeles slik at det er på *grasrota det skjer*. Det er der hvor mennesker samles, at det er *kirke*, det er i våre tomme hender Gud lar underet skje. Vi lever i Guds forunderlige, mangefasetterte skaperverk, som aldri slutter å forundre og begeistre oss. Vi er satt til å være fellesskap hvor vi kan være med på å skape frimodig tro på Gud: som livets skaper og opprettholder, på Jesus Kristus som vår frelser og bror, og på Åndens skapende gjerning mellom oss. Vi er fellesskap her og nå - sammen.